

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تعریف پانسمان

▶ پوششی است که روی زخم قرار می گیرد.

▶ به منظور:

- ▶ ۱- تسهیل در بهبود زخم
- ▶ ۲- پیشگیری از خونریزی
- ▶ ۳- پیشگیری از عفونت
- ▶ ۴- بررسی فرایند التیام زخم
- ▶ ۵- حفاظت زخم از صدمات مکانیکی

به عبارتی دیگر

▶ اگر تخریب در پوست و لایه های زیر پوست ایجاد شود ما پوششی روی آن می گذاریم که به آن پانسمان گفته می شود.

وضعیت زخم

- ▶ خشک و تمیز
- ▶ کثیف، آلوده به خاک و خاشاک
- ▶ مرطوب با ترشح خونابه ای
- ▶ عفونی
- ▶ لذا بر اساس وضعیت زخم نوع پانسمان و نحوه درمان آن فرق خواهد کرد.

انواع زخم باز

▶ خراشیدگی یا ساییدگی:

▶ این زخم در اثر ساییده شدن لایه فوقانی پوست ایجاد می شود. به دلیل آن که بیشتر اعصاب این لایه آسیب می بینند، زخم دردناک، ولی خونریزی قابل توجه نیست. خراشیدگی اگر وسیع باشد یا ذرات خاک یا اجسام خارجی در آن فرورفته باشد، می تواند جدي و خطرناک باشد.

▶ اقدامات:

▶ • چنانچه جسم خارجی به طور سطحی در پوست فرورفته است، آن را به آرامی شست و شو داده و زخم را با بتادین ضد عفونی و پانسمان کنید.

▶ بریدگی:

▶ زخمی است که لبه های صاف داشته و شبیه بریدگی جراحی یا بریدگی با لبه کاغذ است. این زخم، سوزش زیادی داشته و شدت خونریزی در این نوع زخم، بسته به عمق بریدگی، محل و اندازه زخم متفاوت است.

▶ پاره شدگی:

▶ زخمی است عمیق که دارای لبه های ناصاف بوده و در اثر اجسام تیزی مانند شیشه ایجاد می شود. در این جراحی، بافت های زیرین پوست آسیب دیده و احتمال خونریزی شدید زیاد است.

▶ اقدامات:

▶ در بریدگی و پاره شدگی اولویت با کنترل خونریزی به وسیله فشار مستقیم است. لبه های زخم را به هم نزدیک کنید. عضو را بی حرکت و کمی بالاتراز سطح قلب قرار داده تا از درد و خونریزی آن کاسته شود. زخم را ضد عفونی و پانسمان کنید.

▶ **کنده شدگی:**

▶ زخمی است که قسمتی از پوست یا عضله از بدن جدا یا آویخته شود.

▶ **اقدامات:**

▶ سطح زخم را تمیز و جلوی خونریزی را بگیرید. اگر قسمتی از پوست یا عضله آویزان شده آن را در محل اولیه خود قرار دهید و روی آن را پانسمان کنید.

▶ سوراخ شدگی:

▶ زخمی عمیق که در اثر وارد شدن یک جسم نوک تیز ایجاد می شود.
این جراحت همیشه باعث خونریزی شدید نمی شود، ولی در سوراخ شدگی های شکم و قفسه سینه احتمال خونریزی های شدید و مرگ زیاد است.

▶ اقدامات:

▶ ابتدا اجازه دهید چند لحظه ای خونریزی جریان یابد تا میکروب های داخل زخم به همراه خون خارج شوند. محل زخم را ضد عفونی کنید و در صورتی که جسم خارجی در آن فرورفته است، آن را خارج نکنید، چرا که با خروج جسم بر شدت خونریزی افزوده می شود. بنابراین جسم را با پانسمان ثابت کنید.

▶ قطع عضو:

▶ این جراحی شدیدترین نوع زخم های خونریزی دهنده است و اغلب به دلیل یک جسم برنده صنعتی آلوده اتفاق می افتد.

▶ اقدامات:

▶ خونریزی را با وارد کردن فشار مستقیم و بالا نگه داشتن عضو متوقف کنید. برای مراقبت از عضو قطع شده، آن را در یک گاز استریل یا دستمال تمیز بپیچانید و بعد درون یک کیسه پلاستیکی قرار دهید و سر آن را محکم گره بزنید. سپس کیسه حاوی عضو قطع شده را داخل یک کیسه یخ قرار دهید.

وسایل مورد نیاز برای پانسمان

- ▶ گرچه وسایل مورد نیاز برای پانسمان، بستگی به نوع زخم و وسعت
- ▶ آن دارد ولی معمولاً برای پانسمان به لوازم زیر نیاز است:
- ▶ پنبه
- ▶ قیچی
- ▶ گاز
- ▶ پنبه
- ▶ محلول های ضد عفونی کننده
- ▶ سرم فیزیولوژی
- ▶ چسب
- ▶ باند

نحوه پانسمان زخم

- ▶ ابتدا باید دست ها را با آب گرم و صابون کاملا شست و بدون خشک کردن با حوله، صبر کرد تا خشک شود. در صورت امکان بهتر است دست ها را با محلول ضد عفونی کننده دست ضد عفونی کرد.
- ▶ سپس زخم و اطراف آن را با گاز و سرم فیزیولوژی تمیز می کنیم تا اگر زخم دارای خاک و گل یا مواد دیگری باشد شسته شود.
- ▶ زخم را با گاز آغشته به مواد ضد عفونی کننده مثل بتادین از داخل زخم به سمت خارج تمیز می کنیم.
- ▶ پس از هر بار مصرف باید گازی که برای تمیز کردن قسمتی از زخم به کار رفته، دور انداخت.
- ▶ یک قطعه گاز استریل را پس از نظافت کامل زخم روی آن بگذارید به طوری که زخم و اطراف آن را کاملا بپوشاند. سپس به وسیله باند یا چسب آن را ثابت کنید

روش صحیح پانسمان زخم باز

- ▶ برای مهار بهتر خونریزی، لبه های زخم را به هم نزدیک کرده و با یک گاز استریل یا دستمال تمیز، خونریزی را به وسیله فشار دادن کنترل کنید.
- ▶ وقتی خونریزی کنترل شد، اطراف زخم را با پنبه آغشته به محلول ضد عفونی کننده از داخل به خارج تمیز کنید. عکس این کار و حرکت رفت و برگشت پنبه روی زخم موجب می شود که آلودگی اطراف زخم به داخل آن نفوذ و زخم را عفونی کند.

- ▶ پس از استریل کامل زخم، یک قطعه گاز استریل روی زخم بگذارید، به طوری که روی زخم و اطراف آن را کاملاً بپوشاند. پانسمان را دقیقاً روی زخم قرار دهید و هرگز آن را جابه جا نکنید. در صورت جابه جا شدن پانسمان آن را عوض کنید. حرکت پانسمان می تواند میکروب های سطح پوست را به سمت زخم هدایت کند.
- ▶ در صورتی که خون به پانسمان نفوذ کرد، هرگز پوشش روی زخم را برندارید. برای بند آوردن خونریزی، گاز یا دستمال بیشتری روی پوشش قبلی زخم قرار دهید.
- ▶ گاز استریل را در ۴ طرف با چسب روی پوست ثابت و سپس بانداژ کنید.

توصیه‌هایی درباره پانسمان زخم

- ▶ بتادین یک محلول میکروب کش قوی بوده و می‌تواند تمام انواع باکتری‌ها، ویروس‌ها، قارچ‌ها و سایر میکروارگانیسم‌ها را نابود سازد. نکته بسیار مهم آن که این محلول تا زمانی که روی پوست خشک نشود، هیچ اثری ندارد
- ▶ از نفوذ بتادین به داخل زخم باز خودداری کنید، چراکه به دلیل داشتن املاح ید ممکن است موجب حساسیت در افراد شود.

- ▶ برای پوشاندن زخم از پنبه استفاده نکنید، چراکه پرزهای پنبه ها به سطح زخم می چسبند و پس از خشک شدن، کندن آن مشکل و دردناک است. و به بافت های در حال ترمیم صدمه می زند
- ▶ بدون نظر پزشک از پماد آنتی بیوتیک استفاده نکنید، چراکه پماد جلوی خون گیری بافت اطراف زخم را گرفته و ترمیم را به تعویق می اندازد.
- ▶ در صوتی که زخم عمیق، خونریزی شدید و دو لبه زخم به هم نمی رسند، برای بخیه زدن به بیمارستان مراجعه کنید
- ▶ تعویض پانسمان را هر روز و اگر مرطوب یا کثیف شد، زودتر انجام دهید

مشخصات پوشش پانسمان زخم

- ▶ تمیز و بدون آلودگی میکروبی باشد تا ضمن اینکه مانع رسیدن میکروب ها به سطح زخم شده ، خود نیز سبب آلودگی مجدد آن نگردد
- ▶ مانند پارچه توری سوراخ های زیادی داشته باشد تا: اکسیژن هوا بتواند به سطح زخم و اطراف آن برسد، از رشد احتمالی میکروب های غیر هوایی در سطح زخم جلوگیری شود و امکان تبخیر پوست از زیر پانسمان مهیا باشد، زیرا در غیر این صورت، پوست مرطوب شده، پانسمان خیس می شود و محیط مناسبی برای رشد میکروب ها فراهم می شود.

- ▶ از جنسی باشد که به زخم نچسبد زیرا احتمال دارد در هنگام برداشتن از روی زخم به بافت های در حال ترمیم صدمه بزند (پنبه برای پانسمان مناسب نیست).
- ▶ قدرت جذب ترشحات زخم را داشته باشد.
- ▶ حجم و ضخامت کافی داشته باشد تا زخم را از ضربه ها و صدمات حفظ کند.
- ▶ به اندازه کافی بزرگ باشد که تمام سطح زخم را بپوشاند و لبه آن حداقل دو سانتی متر از لبه زخم جلوتر باشد.

نکات الزامی در پانسمان زخم

- ▶ هنگام پانسمان از سرفه و عطسه مستقیم روی زخم یا صحبت کردن که باعث آلوده شدن زخم می شود، خودداری کنید.
- ▶ درخصوص زخم های سطحی و خراش پوست استفاده از آب و صابون کفایت می کند.
- ▶ هرگز پنبه یا گازی که برای نظافت اطراف زخم به کار می رود را روی زخم ننمایید.

- ▶ اندازه گازی که روی زخم گذاشته می شود بستگی به وسعت زخم دارد. مهم این است که باید کاملاً زخم و اطراف آن را بپوشاند.
- ▶ اگر زخم با خاک یا اشیای آلوده تماس داشته است، فوراً جهت تزریق سرم ضد کزاز اقدام کنید .
- ▶ برای پانسمان زخم در محلی که لباس روی آن را پوشانده ابتدا باید با قیچی لباس را ببرید تا وسعت و چگونگی زخم کاملاً آشکار شود. سپس روی زخم را تمیز می کنیم و پس از شست و شو روی آن را با گاز استریل یا پد می پوشانیم.

نکات مورد بررسی قبل از پانسمان

- ▶ سن بیمار، جنس بیمار
- ▶ اندازه و ظاهر زخم، محل زخم
- ▶ شکایت از زخم (درد بیمار) و عکس العمل بیمار نسبت به آن (وضعیت روحی بیمار)
- ▶ وضعیت بهبود زخم و مقدار بافت جدید تشکیل شده
- ▶ وجود التهاب و ترشح، رنگ و بوی آن
- ▶ علائم عفونت (تب- تعریق-خستگی- نتایج آزمایشگاهی) در زخم وجود دارد یا نه؟

نکته

- ▶ در بررسی که در این خصوص صورت گرفته، اکثر همکاران ما به نکات زیر توجه ندارند
- ▶ شستن دست قبل از پانسمان
- ▶ آگاه کردن بیمار از پروسیجر مربوطه
- ▶ حفظ حریم خصوصی بیمار
- ▶ پوشیدن دستکش یکبار مصرف برای برداشتن پانسمان کثیف
- ▶ پوشیدن دستکش استریل
- ▶ شستن دست پس از پانسمان
- ▶ ثبت وضعیت زخم و پیشرفت آن در پرونده بیمار

توجه

- ▶ همچنانکه زخم، مراحل ترمیم خود را طی می کند، آداب پانسمان کردن هم، باید برای بالا بردن ترمیم زخم تغییر کند.
- ▶ لذا در زخم های مزمن، نادرست است که از یک نوع پانسمان در سرتاسر فرایند ترمیم استفاده شود.

تقسیم بندی کلی انواع پانسمان

- ▶ ۱- پانسمان های سنتی
- ▶ ۲- پانسمان های مدرن

پانسمان های سنتی

- ▶ پانسمان های سنتی مانند گاز و پنبه که در کشور ما نیز خیلی رایجند و بسیاری از ویژگیهای یک پانسمان ایده آل را ندارند.
- ▶ ذرات و باقیمانده فیبر و الیاف خود را در زخم به جایی می گذارند.
- ▶ این پانسمان ها به بستر زخم چسبیده و آنرا خشک و دهیدراته می کنند و نیاز به تعویض مکرر و مراقبت پرستاری ماهرانه دارند.
- ▶ این پانسمان ها نبایستی مستقیماً "روی سطح مرطوب زخم گذاشته شوند و استفاده از آنها محدود به شرایطی است که زخم خشک و تمیز بوده و یا فقط بعنوان پانسمان ثانویه استفاده شوند.

• پانسمان ایده آل یا مدرن

- ▶ مناسب شکل و اندازه زخم باشد.
- ▶ ترشحات اضافی زخم را جذب کند بدون اینکه به باکتری ها اجازه نفوذ ورشد بدهد و یا منجر به خشکی بیش از اندازه زخم شود.
- ▶ فشار مناسب برای هموستاز را ایجاد کند .
- ▶ درد را کاهش دهد و تعویض آن همراه درد نباشد .
- ▶ رطوبت و دمای مناسب را در بستر زخم حفظ نماید.
- ▶ دبریدمان اتولیتیک را تسهیل و اپیتلیالیزه شدن را تسریع کند.
- ▶ مقرون به صرفه باشد.
- ▶ اجازه تبادل گازهایی مانند اکسیژن، دی اکسید کربن و بخار آب را بدهد.
- ▶ در زخم ذرات ریز و باقیمانده به جای نگذارد.
- ▶ نیاز به تعویض مکرر نداشته باشد.

▶ باید توجه داشت که تمام خصوصیات ذکر شده در یک پانسمان منفرد برای تمامی زخم ها نمی گنجد و هر زخم باید به دقت مورد ارزیابی قرار گرفته و سپس پانسمان مناسب برای آن را انتخاب نمود.

پانسمان های نوین به سه دسته تقسیم می شوند

- ▶ پانسمان هایی که اگزودا را جذب می کنند.
- ▶ پانسمان هایی که رطوبت را به همان اندازه ای که هست نگه می دارند.
- ▶ پانسمان هایی که رطوبت به زخم می دهند.

پانسمان های جاذب :

- ▶ مناسب جهت زخم هایی که ترشح اگزودا زیادی دارند.
- ▶ این پانسمان ها ظرفیت بالایی برای جذب و نگهداری آب دارند، لذا نیاز به تعویض دیرتر دارند(در مقایسه با پانسمان های سنتی).
- ▶ بنابراین پروسه ترمیم زخم با تعویض پانسمان بهم نمی خورد.
- ▶ همچنین هزینه پرستاری کاهش می یابد.
- ▶ فوم ها و آلژینات ها بهترین انواع جاذب ها هستند.

پانسمان های نگهدارنده رطوبت:

- ▶ وقتی بافت گرانولاسیون تشکیل می شود و زخم با بافت همبند پر میشود، ترشح اگزودا کاهش می یابد و استفاده از پانسمان جاذب باعث خشکی و دهیدره شدن زخم خواهد شد. در این موقع پانسمان هایی لازم است که رطوبت را همانطور که هست نگه دارد.
- ▶ هیدروکلئید نمونه مناسبی از نگهدارنده های رطوبت

پانسمان هاي رطوبت دهنده

- ▶ وقتي زخمي از قبل خشك است و با بافت مرده و خشك پوشيده شده، بايد اين بافت مرده را بنحوي دبريد کرده و برداريم تا ترميم زخم صورت گيرد. که ميتوان از دبريدمان اتوليتيك (هضم تدريجي سلول ها و بافت مرده با آنزيم ها و فاگوسيت هاي آندوژن) استفاده کرد، مرطوب نگه داشتن زخم به اين پروسه كمك مي کند.
- ▶ براي اين كار هيدروژل ها مناسب ترين هستند.

نمونه ای از انواع پانسمان ها

▶ پانسمان آلژینات :

▶ از جلبک دریایی قهوه‌های مشتق می‌شوند و حاوی آلژینات کلسیم هستند

▶ در مجاورت ترشحات زخم به آلژینات سدیم تبدیل می‌شوند

▶ برای زخم‌هایی که ترشح آنها متوسط تا شدید است کاربرد دارد

▶ در سوختگی‌های درجه ۲، زخم‌های خشک و زخم‌های با ترشح

اندک نباید به کار برد. زیرا با قدرت جذب بالای ترشح باعث خشکی ناحیه خواهند شد

پانسمان های بیوسنتتیک:

- ▶ حاوی مواد بیولوژیک مشتق از حیوان و نیز مواد صناعی نظیر پلیمرها هستند
- ▶ برای سوختگی ها و انواع زخم ها مناسب است و همچنین به صورت موقت در قسمت پیوند شده پوست کاربرد دارد
- ▶ برخی افراد ممکن است به این نوع پانسمان ها حساسیت داشته باشند

پانسمان کلاژن :

- ▶ در این نوع پانسمان پروتئین کلاژن وجود دارد که منجر به تسریع بهبودی زخم می شود
- ▶ در زخم های دیر جوش بهترین است و زخم ها نباید دارای بافت مرده باشند
- ▶ در سوختگی درجه ۲ و زخم های خشک نباید تجویز شود

پانسمان کامپوزیت :

▶ شبیه نوار چسب های پلاستیکی هستند که دارای سطح چسبنده یا نیمه چسبنده هستند

▶ لایه جاذب داشته و ضد میکروبی هستند

پانسمان تماسی:

▶ یک لایه با قدرت چسبندگی کم

▶ متشکل از مواد پلیمری منفذ دار یا مواج هستند

▶ مانع از چسبیدن پانسمان ثانویه به زخم می شوند

فاکتور های رشد:

- ▶ پروتئین های ذخیره کوتاه هستند
- ▶ به طور طبیعی در بدن انسان وجود دارد و می توان آن را از یک قسمت به قسمت دیگر منتقل کرد و یا در خارج از بدن ساخت
- ▶ به گرما حساس بوده و باید در یخچال نگهداری شوند
- ▶ در مبتلایان به بدخیمی ممنوع است

پانسمان هیدروکلونید :

- ▶ برای زخم های پا ، سوختگی های خفیف ، زخم های فشاری و آسیب های ناشی از ضربه مناسب هستند
- ▶ پس از ترشح زخم به شکل ژل در می آیند و به عنوان جاذب عمل می کنند
- ▶ برداشتن و تعویض این نوع پانسمان بی درد است بنابراین در درمان زخم کودکان کاربرد دارد (کامفیل شفاف)

پانسمان هیدروفیبر:

- ▶ فیبرهای کربوکسی متیل سلولز در مجاورت ترشح های زخم به ژل تبدیل می شود
- ▶ به شکل باند یا پد در بازار موجود است
- ▶ قدرت جذب بسیار بالایی دارند

هیدروژل:

- ▶ به شکل ژل یا ورقه ای به فروش می رسد
- ▶ هدف اصلی از کاربرد آن حفظ رطوبت زخم است
- ▶ برای خشک کردن ترشح های زخم یا حفظ رطوبت آن استفاده می شود
- ▶ در زخم های حاوی بافت مرده ، زخم های جراحی عفونی و زخم های دردناک مناسب اند

پانسمان هیدرو پلیمر:

- ▶ از چند لایه تشکیل شده اند
- ▶ سطحی ترین لایه آن وسعت زخم را می پوشاند و به طور همزمان ترشح های آن را جذب می کند
- ▶ در سوختگی درجه ۳ و زخم های خشک کاربردی ندارد

پائسمان های فشاری مخصوص ناحیه پا:

- ▶ با وارد کردن فشار خارجی جریان خون را بهبود می بخشد و ادم مزمن اندام تحتانی را کاهش می دهند
- ▶ در اشکال مختلفی به بازار عرضه می شود
- ▶ برای استفاده در افراد دچار ادم باید زیر نظر پزشک باشد

فوم پلی اورتان :

- ▶ فضای خالی برای تخلیه ترشح های زخم دارند
- ▶ اشکال مختلف ورقه ای یا نواری آن برای بستن زخم ها موجود است
- ▶ برای زخم های دارای ترشح زیاد تا متوسط استفاده می شود

پانسمان با قدرت جذب بالا :

- ▶ ذرات ، هیدروپلیمرها و فوم هایی دارند که همانند مواد موجود در پوشک بچه عمل می کنند یعنی این قابلیت را دارند که مایعات را با سرعت بسیار بالایی جذب کنند
- ▶ برای زخم هایی که شدیداً ترشح دارند مناسب است

پرکننده های زخم :

- ▶ ممکن است به شکل خمیر ، پودر در دسترس باشند
- ▶ برای پر کردن فضای زخم و در عین حال ترشح های زخم به کار می رود
- ▶ جزء پانسمان اولیه می باشد و باید با پانسمان های ثانویه مورد استفاده قرار گیرند

پیچ های ویژه زخم:

- ▶ مجهز به سیستم جمع آوری ویژه ای هستند که ترشح های زخم را به خوبی تخلیه می کنند
- ▶ در زخم های با ترشح زیاد کاربرد دارد

▶ پانسمان تنها یک پوشش برای زخم نیست بلکه یک عامل درمانی است و باید در انتخاب و کاربرد آن دقت عمل بیشتری بکار برد.

▶ تهیه و تنظیم : سیده فرشته منصوری

▶ کارشناس پرستاری

▶ مهر ۱۳۹۵

▶ www.resalat.gums.ac.ir

▶ resalat@gums.ac.ir

خسته نباشید

